

АТ-ДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖОБАЛАР

Ақпараттық технология-қолданбалы бағдарламалық құралдарды және оларды қолданудың регламенттелген тәртібін қоса алғанда, құжатталған ақпаратты өңдеу әдістерінің, тәсілдерінің, тәсілдері мен құралдарының жиынтығы. Инновациялық жобалар ақпараттық технологиялар қолданылатын барлық салаларда кездеседі. Оларға бағдарламалық жасақтаманы әзірлеу және ақпараттық/автоматтандырылған жүйелерді енгізу кіреді. Мерзімдерді бұзу, жоспарлы еңбек сыйымдылығынан асып кету және осы жобалар бойынша жоспарланған нәтижелерге қол жеткізбеу тәуекелдері әсіресе жоғары. IT-жобалар жоғары қарқындылықпен сипатталады, олар күнтізбелік-желілік графиктердің терең егжей-тегжейімен және жұмысты итерациямен үйлеседі, көбінесе IT - жобаларды басқару жүйесін басқа жүйелермен-ең алдымен CASE құралдарымен, CRM жүйелерімен біріктіру міндеті туындайды.

Жалпы мағынада инновация дегеніміз - ойлау мен әрекет ету процесінде елеулі жаңашылдық жасауға мүмкіндік беретін өзгеріс. Ол бәсекелестерге қарағанда айқын артықшылықтардың арқасында нарықтағы күштер теңгерімін едәуір өзгерте алады. Бұл анықтама тұжырымдаманың өзі қазіргі әлемде әлі тамыр жаймағанына байланысты өзін канон ретінде көрсетпейді. Инновациялық тұжырымдама өнертабыс пен инновацияның бұрын қолданылмаған басқа түріндегі идеясын басшылыққа алады:

жолдары;

қаражат;

әдістер;

өнімдер;

технологиялар.

Инновацияның практикалық қосымшалары болуы керек. «Инновация» ұғымымен қатар әрдайым «инновациялық үдеріс», «инновациялық жобалар» және «инновациялық қызмет» жүреді.



ИННОВАЦИОННЫЕ ПРОЕКТЫ ЭРТҮРЛІЛІГІ

Инновациялық жобаларды жүйелік құбылыс ретінде жіктеу, ең алдымен, инновацияның негізгі элементін - оны негіздеу тереңдігін қосу тұрғысынан жасалады. Қазіргі заманда мұның ең жоғарғы өлшемі - ғылыми әдіс пен тәсіл. Демек, барлық АЖ-ны екі түрлі екі бөлікке бөлуге болады: ғылыми-техникалық зерттеулерді қолдану, әзірлеу және оларды пайдаланбау.



Сараптама жобаларды іске асыру тетігінің ажырамас бөлігі болып табылады, ол қаржыландыру үшін неғұрлым перспективалы жобаларды (бағдарламаларды, ұсыныстарды) іріктеуді жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Конкурстық өтінімдерге тәуелсіз сараптама жүргізу келісімшарттарды орындаудың ең жақсы шарттарын ұсынған орындаушыларды анықтау және алынған нәтижелердің сапасын тиімді тексеруді жүзеге асыру үшін қызмет етеді. Жобаларға ғылыми-техникалық және технологиялық сараптама жүргізуге тұрақты сұраныс қалыптасты, бұл елде сараптаманың көрсетілген түрлерінің нарығын қалыптастыру туралы айтуға мүмкіндік береді.



Сараптама (тексеру, бағалау) кез-келген іс-әрекеттің міндетті кезеңі болып табылады, өйткені ол қызмет нәтижесінің жоспарланған көрсеткіштерге сәйкестігін бағалауға арналған.

Инновациялық жобалардың сараптамасы — жобаның ғылыми- техникалық деңгейін және құндылық мүмкіншіліктің орындалуын бағалайтын шама.

Сараптамалаудың өткізу принциптері:

1. Тәуелсіз зерттеушілер тобының қатысуы;
2. Инновациялық қызметінің қосылған құнын «өндірістік» сияқты деп алып, есептеу;
3. Бақылау әдісі микро және макро деңгейдің болашағының дамуымен байланысты болуы тиіс;
4. Экспертизаның бағалауына балдық жүйесі қолданылады.

САРАПТАМА МАҚСАТЫ



- Сараптаманың басты мақсаты — жоба түрінде көрсетілген жаңа технологиялық және ұйымдық шешімдердің болашағы туралы, инновациялық шешімдер мен сыртқы шарттардың интегралдық бағалау негізінде инвестицияның экономикалық тәуекелділігі мен мақсаттылығы туралы мағлұматтар жиынтығын жинап беруінен тұрады. Сараптама өткізу қызметін- қиын процес деп те айтуға болады. Оның сапасы- өткізу барысындағы қаржыландырудан және мамандандырылған эксперттерден тұрады.

ҒЫЛЫМИ-ТЕХНИКАЛЫҚ САРАПТАМА



Инновациялық жобаны талдау кезеңінде жобаның ғылыми және техникалық деңгейлерін, оны орындау мүмкіндіктері мен тиімділігін бағалау қажет. Инновациялық жобаларды бағалау рәсімдері өте алуан түрлі, олар үнемі жетілдіріліп, оңтайландырылады. Бұл ретте негізгі мега сараптама - жобаның инвестициялық тартымдылығы мен жүзеге асырылуын айқындау, сондай-ақ бағалаудың негізгі өлшемшарттары өзгеріссіз қалады. Сараптамалық бағалау жобаның ғылыми-техникалық мазмұнын, ұжымның басқарушылық әлеуетінің біліктілігін және жоба өніміне нарықтық сұранысты талдау негізінде ұсынылады. Жобаларды конкурстық іріктеу кезінде сараптама салыстырмалы талдау негізінде жүзеге асырылады.

ҒЫЛЫМИ-ТЕХНИКАЛЫҚ САРАПТАМАНЫ АРНАЙЫ БІЛІМІ НЕМЕСЕ ДАЙЫНДЫҒЫ БАР КЕЗ-КЕЛГЕН ТОП НЕМЕСЕ АДАМ ҰСЫНА АЛАДЫ ЖӘНЕ ОЛАРҒА КӨПТЕГЕН АҚПАРАТ КӨЗДЕРІНЕН ҚОЛ ЖЕТКІЗУГЕ БОЛАДЫ, АТАП АЙТҚАНДА:

атқарушы ұйымның басқа бөлімшелері

кәсіби және техникалық бірлестіктер

өндірістік топтар және сол сияқтылар

консультанттар



ҒЫЛЫМИ-ТЕХНИКАЛЫҚ САРАПТАМАНЫҢ НЕГІЗГІ ФУНКЦИЯСЫ:

1

Эксперттер мен мамандардың нақты тар аумақта жобаның техникалық деңгейдегі түрлі көрсеткіштердің білуін, жүзеге асыру уақытын, шығындардың, шамаланған табыстардың, базар көлемінің, сұраныс мөлшерлерін болжауы;

2

Эксперттерден алынған бағалауларды жалпылау. Оны арнайы теориялық әдістерімен қатар формалды емес әдістердің негізінде қабылданаданған инновацияның жүзеге асыру мақсаттылығы туралы соңғы шешім.

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖОБАЛАРҒА САРАПТАМА ЖҮРГІЗУДІҢ ҮШ НЕГІЗГІ ӘДІСІ БАР:

Сипаттама әдісі көптеген елдерде кең таралған. Оның мәні мынада: ол іске асырылып жатқан жобалар нәтижелерінің тауарлар мен қызметтердің белгілі бір нарығындағы жағдайға ықтимал әсерін қарастырады. Алынған нәтижелер жалпыланады, болжамдар жасалады және жанама процестер ескеріледі. Бұл әдістің негізгі кемшілігі - бұл екі немесе одан да көп баламаларды дұрыс салыстыруға мүмкіндік бермейтіндігінде.

«дейін» және «кейін» позицияларын салыстыру әдісі әртүрлі жобалардың сандық қана емес, сапалық көрсеткіштерін де ескеруге мүмкіндік береді. Алайда, бұл әдіс ақпарат пен болжамды субъективті түсіндіру ықтималдығы жоғары.

Салыстырмалы сараптама мемлекеттік қаржыландыруды алатын және оны ала алмайтын кәсіпорындар мен ұйымдардың жағдайын салыстырудан тұрады. Бұл әдіс қысқа мерзімді және тез өтелетін жобаларды қаржыландыру бойынша нақты шешімдердің экономикалық негізділігін тексеруге қойылатын талаптардың бірі болып табылатын жобаның ықтимал нәтижелерінің салыстырмалылығына назар аударады.

САРАПШЫ МЕН ӨТІНІШ БЕРУШІНІҢ ӨЗАРА ӘРЕКЕТТЕСУІМЕН ЖОБАНЫ ТЕРЕҢ БАҒАЛАУ



Бұл әдіс ғылыми-техникалық сараптамада сирек қолданылады (әдетте оны сенімді сарапшының қатысуымен шағын инвестициялық қорлар пайдаланады), көбінесе өндіріске байланысты технологиялық сараптамада қолданылады. Әдістің негізгі ерекшелігі-сарапшының өтініш берушіге жеке басы туралы ақпаратты ашу. Жоғарыда сипатталған әдістерге қарағанда сарапшыға қысымның белгілі бір түрінің пайда болу қаупі жоғары болғанына қарамастан, бұл тәсілдің артықшылығы бар. Ең бастысы-сарапшы жобамен егжей-тегжейлі танысуға мүмкіндік алады және нәтижесінде тұтастай алғанда жобаға теңдестірілген және объективті баға бере алады, сонымен қатар оны дамыту мен жетілдірудің жаңа әдістерін қолдана алады.



ҚОРЫТЫНДЫ

Сараптама сапалы инновациялық жобаны таңдауды қамтамасыз етуі керек. Инвесторларға ұсынылған инновациялық жобалар бірыңғай көрсеткіштер жүйесін қолдана отырып салыстырмалы және талданған болуы керек. Бұл дегеніміз, ақпараттық база, нақтылық және опциондар бойынша шығындар мен физикалық көрсеткіштерді анықтау әдістері салыстырмалы болуы керек.

Осылайша, инновациялық жобалардың сараптамасын Мемлекеттік тапсырыс беруші (егер қаржыландыру бюджеттен түсетін болса), сондай-ақ ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстарды қолдауға арналған арнайы қорлар жүргізе алады. Сараптама қаржыландыру мәселесін таңдау және шешу мақсатында өткізіледі.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

Guidelines for Project and Programme Evaluations,

<https://www.oecd.org/development/evaluation/dcdndep/47069197.pdf>

Закон Республики Казахстан «О науке»,

http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30938581#pos=14;-251

Конкурс на грантовое и программно-целевое финансирование 2015–2017: Результаты государственной научно-технической экспертизы и конкурсного отбора. Национальный центр государственной научно-технической экспертизы Казахстана, http://www.ncste.kz/sites/default/files/gf4_final.pdf